

ATATÜRK'ÜN EĞİTİM İLE İLGİLİ GÖRÜŞ VE UYGULAMALARINA TOPLU BİR BAKIŞ

Cengiz DÖNMEZ*

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler A.B.D.

Geliş Tarihi: 05.06.2006

Yayına Kabul Tarihi: 10.07.2006

ÖZET

Bu makalede; ilk olarak Atatürk'ün eğitim ile ilgili görüşlerinden bahsedilmiştir. İkinci olarak; bu görüşlere uygun bir biçimde, Atatürk'ün, Yeni Türk Eğitim Sistemini oluşturmak için yaptığı çalışmalar anlatılmıştır. Bu kapsamda, özellikle o dönemdeki eğitimimizin durumunun tespiti ile yeni sistemin hangi amaca dönük olarak yapılması gerektiği hususu ve yeni eğitim programının içeriği vurgulanmıştır. Daha sonra; eğitimin temel hedefleri ortaya konulmuş ve bu hedeflere ulaşmak için yapılan teorik ve uygulamadaki çalışmalara değinilmiştir. En sonunda da hem bu hedefleri gerçekleştirmek için, hem de modern Türk eğitiminin bir gereği olarak, Atatürk tarafından belirlenmiş olan eğitimimizin ilkeleri sıralanarak, bunlar hakkında teorikte ve uygulamada neler yapıldığına dair bilgiler verilmiştir.

***Anahtar Sözcükler:** Atatürk'ün eğitim ile ilgili görüşleri ve uygulamaları, Cumhuriyet dönemi Türk eğitim sistemi, Türk eğitiminin temel hedefleri ve ilkeleri*

OVERVIEW OF ATATURK'S IDEAS AND IMPLEMENTATIONS RELATED WITH EDUCATION

ABSTRACT

In this article, first of all the ideas of Atatürk about education has been discussed. Secondly; the work that was carried out by Atatürk to establish the New Turkish Education System was mentioned harmoniously with these ideas. To that end, especially the determination of the status of education in that period and the matter of the objectives for the new system's establishment and also the content of the new education programme have been emphasized. Afterwards, the basic aims of the education were introduced and the theoretical and practical activities were mentioned. Lastly, as a necessity for the modern Turkish education and in order to realize these aims, the principles of our education that were determined by Atatürk have been listed in order and the information related with the theoretical and practical works that have been carried out was given.

***Key Words:** Atatürk's ideas and implementations related with education, Turkish education system of Republic era, the basic aims and principles of Turkish education.*

* Yazışma adresi: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı, cdonmez@gazi.edu.tr

1. GİRİŞ

Cumhuriyet dönemi Türk Eğitim Sistemi, Atatürk'ün eğitim ile ilgili görüş ve uygulamalarıyla, eski dönemlerden farklı olarak, yepyeni bir kimlik ve kişilik ile oluşturulmuş ve yeni bir çizgide ilerlemiştir. Bu konu Cumhuriyet döneminde, hem eğitimin yeni Cumhuriyet ve onun nesilleri için hayatî önemde olması ve hem de Atatürk'ün bu konuda önceden sahip olduğu düşüncelerin bir gereği olarak öncelikle ele alınmıştır.

Tabii olarak, Atatürk'ün eğitim ile ilgili görüşleri, direktifleri ya da çalışmaları hakkında şimdiye kadar birçok kitap, makale vb yazılmıştır. Ancak O'nun eğitim ile ilgili fikir ya da uygulamaları ayrı yerlerde ele alınmış, dolayısıyla bu konuda görüş ve uygulamalar toplu olarak bir arada verilmemiştir.

Biz bu çalışmamızda, o kitap veya makalelerde yer alan metot ya da üslubu tartışmayacağız. Atatürk'ün bu konudaki görüş ve çalışmalarını aynı metot veya üslupla irdeleme taraftarı da değiliz. Bizim bu makaleyi yazma amacımız, özellikle, başta Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersini öğreten eğitimcilere ve bu dersleri ilerde öğretecek olan öğretmen adaylarına yardımcı olmaya çalışmaktır. Şöyle ki: Öncelikle Atatürk'ün eğitimin çeşitli alanlarına dair ortaya koyduğu görüş ve uygulamalarını daha somut ve daha birbirini tamamlayıcı hale getirmek

istiyoruz. Sonra da görüşlerini gerçekleştirmek için uygulamada neler yaptığını toplu bir biçimde göstererek; eğitimcilerin bu konuyu anlatır ve öğretirlerken, öğrencilerin daha iyi anlayabilmesi, öğrenebilmesi ve kalıcılığının sağlanabilmesi için, faydalanabilecekleri bir çalışma olarak görüyoruz.

Ancak, Cumhuriyet dönemi eğitimine, dolayısıyla Atatürk'ün bu konudaki görüş ve uygulamalarına geçmeden önce, genel olarak, kısaca son dönem Osmanlı eğitim sistemini hatırlamakta fayda vardır. Bu sebeple öncelikle bu konuya değinmeye çalışacağız.

2. SON DÖNEM OSMANLI EĞİTİMİNE GENEL BAKIŞ

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde eğitim ve öğretim çalışmaları, birbirlerinden yapı, anlayış ve felsefe olarak tamamen farklı, hatta zıt diyebileceğimiz dünya görüşlerine sahip kurumlar vasıtasıyla üç ayrı koldan yürütülmekteydi. Bunlar:

1. Mahalle mektepleri ve medreseler,
2. Tanzimat okulları, (idadi ve sultaniler)
3. Yabancı dilde öğretim yapan okullar, (kolejler ve azınlık okulları) idi.

Bu okullarda gerçekleştirilen eğitim, her şeyden önce millî olma vasfından

uzaktı. Eğitim kurumları genel olarak belli bir koordinasyon içerisinde çalışmadıkları için, birbirlerinden habersizler, hatta birbirlerine kapalı dikey kuruluşlar olarak yapılanmışlardı.

Okul eğitimi toplum kesimlerine yaygınlaşmamıştı. Sadece köylerde değil, şehir ve kasabalarda da, çocukların çoğu okul eğitiminden yoksun kalmış, nüfusun küçük bir azınlığı, okumak ve eğitilmek olanağı bulmuştu (Başgöz;1995:2).

Bu durum, hem idarî hem de işleyiş açısından oldukça karmaşık bir eğitim ortamının var olduğunu gösteriyordu. Bu yapısal sorunların yanında, okullaşma oranı, ya da okur – yazar nüfusla ilgili bir analiz yapmak için, eğitim ile ilgili sayısal verilere bakıldığı zaman da, durumun son derece kötü olduğu hemen ortaya çıkıyordu. Örneğin ülke genelinde ilk ve orta öğretimde yaklaşık 5000 okul, 360000 öğrenci ve 12000 öğretmen vardı. Yüksek öğretimde ise 1 üniversite, 3000 öğrenci ve 300 öğretim elemanı mevcuttu. Tüm ülke nüfusunun %7 kadarı okuma bilirken, bu oran, erkeklerde %10 kadınlarda ise ancak %0,4 kadardı. Bunun yanında okuma bilenlerin ancak %5 kadarı yazma biliyordu (Aksu;2002).

Özetle, Cumhuriyet öncesinde eğitim millî, lâik ve çağdaş değildi. Bu üç çeşit okul üç ayrı dünya görüşüne sahip insan yetiştiriyordu. Ülkenin vatandaşları arasında kültür birliği ve ülkü birliği yoktu.

Bu durum, toplumda mevcut kültürel çelişkileri daha da artırıyor, millî birlik ve bütünlüğü ciddi bir şekilde zedeliyordu (Çaycı;2002:161).

3. ATATÜRK'ÜN YENİ TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN NASIL OLMASI GEREKTİĞİNE DAİR GÖRÜŞLERİ

Atatürk'ün eğitim ile ilgili görüşlerinin ortaya çıkışında, geçmiş eğitim yaşantısının ve öğretmenlerinin de büyük etkisinin olduğu kuşkusuzdur. Atatürk'ün ilk öğretmeni, Şemsi Efendi, Türk eğitim tarihinde, ilkokullarda pedagojik yöntem ve uygulamaları ilk deneyen öğretmenlerden birisidir. Onun öğrencileri, bir üst düzeydeki okul olan Rüştiye öğrencilerinden daha iyi okuyor, yazıyor, matematik yapıyor, tarih ve coğrafya, biliyordu. Atatürk'ün, yenilik, çağdaş düşünceler ve disiplin duygularının gelişiminde, Şemsi Efendi'nin öğretim ve uygulamalarının payı olduğu kuşkusuzdur (Güler;1999:19).

Atatürk, her alanda olduğu gibi, uygarlık Avrupa'sının bir parçası olabilmek için, eğitim alanında da, ülkeyi Batı standartlarına ulaştırmayı hedeflemiştir. O, ulusun ve ülkenin içinde bulunduğu mevcut tablo karşısında, öncelikle, eğitim alanında yeni bir yapılanmaya gidilmesi gerektiğini görerek, millî eğitime çok büyük bir önem ve öncelik vermiştir. Bu bağlamda, eğitimi ki; "Bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce

bir sosyal toplum halinde yaşatır veya bir milleti esaret ve sefaletle terk eder.” (Atatürkçülük;1988:291) diyerek, eğitimin bir millet için önemini açıkça ortaya koymuştur.

Atatürk, eğitim ve öğretimi, millî, lâik, demokratik bir çerçeve içinde geliştirmenin ve böyle bir eğitim ve öğretim yoluyla, kişilikli, özgür, yaratıcı, aktif nesiller yetiştirmenin temel amacımız olduğunu belirtmiş, bunu öğretmenlere ve topluma temel hedef olarak göstermiştir (Akyüz;1999:12). Böylelikle yeni ve modern bir toplum oluşturmanın ve kalkınmanın her şeyden önce, eğitim ile mümkün olabileceğini vurgulamıştır.

Eğitimin önemi ile ilgili bu düşünceleri taşıyan Atatürk, doğru bir eğitim anlayışı ve modeli oluşturabilmek için, öncelikle Türk eğitiminin içinde bulunduğu durumu tespit etmeye çalışmış ve bu bağlamda, mevcut eğitimimiz ile ilgili şu gözlem ve teşhislerde bulunmuştur:

1. Toplumumuzda yaygın bir bilgisizlik vardır,

2. Eğitim, öğretim yöntemimiz uygun değildir,

3. Çocuklarımız üzerinde ailelerin baskısı vardır,

4. İstikrarlı eğitim politikamız yoktur,

5. Eğitimimiz milli değildir,

6. Eğitimimizin şu anki amacı; kendini, hayatı bilmeyen her konuda yüzeysel bilgi sahibi, tüketici insan yetiştirmektir (Akyüz;1992:702).

Durumu bu şekilde tespit ettikten sonra, Atatürk gibi eğitimi en önemli işlerden sayan birisi için, tabii ki sıra, bu konuda atılacak adımlara gelmiştir. Bu noktada O, daha Cumhuriyet ilan edilmeden önce, Millî Mücadele yıllarında, - hatta düşmanın Ankara'ya çok yaklaştığı bir sırada - 16 Temmuz 1921'de Maarif Kongresini toplayarak, bir yerde, eğitim işlerinin de düşmanın Anadolu'dan atılması kadar öncelikli olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu önceliğin bir gereği olarak da, Kurtuluş Savaşını sürdürürken öğretmenlerle birlikte cehalete karşı amansız bir savaş açmış ve “Bir millet irfan ordusuna malik olmadıkça savaş alanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferler kalıcı sonuç vermez” diyerek, eğitimin Türk milleti için ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

Bu önemin bir gereği olarak; eğitim sistemimizin hangi amaçlara hizmet etmesi, nasıl bir anlayışla oluşturulması ve nasıl bir gelecek yetiştirmesi gerektiği konusuna açıklık getirmeyi ihmal etmemiş ve bu konu ile ilgili olarak, şu hususları ortaya koymuştur. Bunlar:

1. Eğitim gelecek nesilleri, Türkiye'nin bağımsızlığını koruyacak, Cumhuriyeti

koruyup – yükseltecek biçimde yetiştirmelidir,

2. Eğitim toplumu cehaletten kurtarmalı, onun bilgi ve ahlak düzeyini yükseltmeli yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmelidir,

3. Eğitim çocuklara hürriyet vererek, yeni nesillerin, fazilet, fedakârlık, düzen, disiplin ve kendinin ve milletimizin güven duygularını geliştirmelidir,

4. Eğitim işe yarar üretici ve hayatta başarılı nesiller yetiştirmelidir,

5. Eğitim millî olmalıdır,

6. Eğitim bilime dayanmalıdır (Akyüz;1992:702).

Öngörülen çerçevede oluşturulması amaçlanan yeni Türk Eğitim Sisteminin tohumları yukarıda da belirtildiği gibi, Kurtuluş Savaşı yıllarında atılmıştır. 16 Temmuz 1921’de Ankara’da toplanan Maarif Şurasında Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa, ortaya konulan bu hususlara uygun olarak her şeyden önce eğitimimizin, doğu ve batı etkisinden uzak, milli bir eğitim olması gereğinden söz etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak konuşmasında O; “Batı, emperyalist kozmopolit Batıyı, Doğu ise, feodal şartlar altında sömürge ve yarı sömürge durumunda yaşayan ülkelerde geçerli şariat ideolojisini temsil ediyor, yeni Cumhuriyetin kendi kaynaklarına dönmesi ve kendine özgü bir eğitim felsefesi geliştirmesi gerekiyor” (Devrimci

Cumhuriyet’in Eğitim Politikaları;1997:113) diyerek, yeni eğitim sistemimizin felsefesini açıkça ifade etmiştir.

Türk milletinin yapmak mecburiyetinde kaldığı Millî Mücadele, askerî bir zafer olmanın yanında, ondan daha ileri bir maksada yönelik sonuçlar ortaya koymuştur ki, o da, ilim zaferini kazanacak ortamın hazırlanmasıdır. Atatürk’ün, bağımsızlığımızın tehlikede olduğu o kritik günlerde öncelikle eğitimi ele almasının sebeplerinden biri, bir süre üzeri küllenmiş olsa da, milletimizde var olan üstün değerlerin eğitimle ortaya çıkarılacağını bilmesi ve bu üstün değerler ile elde edilecek gücün, ülkemize yönelik tehditlere karşı bir kalkan olarak kullanılabileceğini düşünmesidir (Taş;2003:3).

Atatürk; iyi eğitim görmüş, bilinçli bir toplumun varlığını, yeni inkılâpların ve Cumhuriyet yönetiminin yerleşmesi ve yaşamasının ön şartı olarak görüyordu. Ayrıca O, eğitim sisteminin ülkemizin ihtiyaçlarına ve çağın gereklerine uygun olarak yeni baştan kurulmasını ve bu eğitimin aynı zamanda toplumun bütün kesimlerine yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyordu.

4. ATATÜRK'E GÖRE YENİ TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN TEMEL HEDEFLERİ

Cumhuriyetin ilk yıllarında, eğitim sistemimizin hangi amaçlara hizmet etmesi, nasıl bir anlayışla oluşturulması ve nasıl bir gelecek yetiştirmesi gerektiğine dair, daha önce belirlenen hususları gerçekleştirmek anlayışına uygun olarak yapılandırılan millî eğitim sistemi, bunu gerçekleştirebilmek için üç temel hedefe yönelmiştir. Bunlar;

1- Millî kültür birliğini sağlamak,

2-Vatandaşlık eğitimini ve ilköğretimi yaygınlaştırmak,

3- Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu eğitilmiş insan gücünün yetiştirmektir (Budak;2003:1).

Atatürk, bu üç temel hedefe yönelik bir eğitim anlayışını oluşturabilmek için, hem teorik olarak görüşlerini ortaya koymuş, hem de bu görüşleri çerçevesinde, ya bizzat kendisi, ya da verdiği direktiflerle uygulamada birçok çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Şimdi bu temel hedefleri gerçekleştirmeye dönük olarak görüşler ve uygulamada neler yapıldığı konularını ayrı ayrı ele almaya çalışalım.

4.1. MİLLÎ KÜLTÜR BİRLİĞİNİ SAĞLAMAK

Atatürk, milli kültür birliğini sağlamanın, bir milletin oluşabilmesi ve

onun varlığı ve devamı için hayati önem taşıdığını belirterek bu konuda; “Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında ulusal birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetinin olgunluğudur. Ulus varlığı ve yurt erginliğini korumak için, bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhal ortaya koymaya karar vermiş olmak, bir ulusun en yenilmez silahı ve koruma vasıtasıdır. Bu sebeple Türk ulusunun idaresinde ve korunmasında ulusal birlik, ulusal duygu ve ulusal kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir.”(İzgi;1998b:671) demiştir. Yine aynı konuyla ilgili olarak; daha önce bahsettiğimiz Maarif Şurasındaki konuşmasının devamında “...Doğu ve Batıdan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, milli seciye ve tarihimize uygun bir kültür kastediyorum. Çünkü milli dehamızın tam gelişmesi ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir.” (İzgi;1985:269), diyerek, milli kültürden neyi kastettiğini net bir şekilde açıklamıştır.

Atatürk, kültür birliğinin oluşturulması, kültürün yaygınlaştırılması ve yenilenmesinde, en önemli vasıtanın eğitim olduğunu görmüştür. Bu sebeple O, en başta, eğitimin böyle bir milli kültür birliğini sağlamak amacına yönelik olması ve bu istikamette yapılanması gerektiğini belirtmiştir.

O, eğitim işleriyle ilgili olarak; “En önemli ve en verimli vazifelerimiz milli eğitim işleridir. Milli Eğitim işlerinde

kesinlikle zafere ulaşmak lazımdır. Bir milletin gerçek kurtuluşu, ancak bu şekilde olur. Bu zaferin sağlanması için hepimizin tek vücut ve tek düşünce olarak esaslı bir program üzerinde çalışması lazımdır.” (Atatürkçülük;1988:293) demiş ve sözünü ettiği programı, Milli Terbiye Programı olarak isimlendirerek, bu amacı gerçekleştirmek için yapılacak programın ana çerçevesini çizmiştir.

Üzerinde tek vücut ve tek düşünce olarak çalışılacak Milli Terbiye Programı, tabii olarak, daha sonraki süreçte milli kültür birliğini sağlayacak bir program olmalıydı.

Milli Terbiye Programı, gerek eğitimin milli kültür birliğini sağlayacak şekilde yapılmasına imkân vermesi ve gerekse bunu sağlamak için gerçekleştirilecek çalışmaların genel çerçeve ve içeriği oluşturulurken nelere dikkat edilmesi lazım geldiğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Atatürk, Milli Terbiye Programının, sosyal hayatımızın ihtiyaçlarına ve çağın gereklerine uygun olarak hazırlanmasını istemiştir (Atatürkçülük;1988:293). Özellikle en başta da özetlemeye çalıştığımız gibi, Osmanlı Eğitim Sistemi yüzünden dağınık bir görüntü arz eden sosyal hayatımızın, bu dönemde mutlaka bir birliğe ihtiyaç duyduğu göz önünde bulundurulduğunda, Atatürk’ün üzerinde önemle ve ısrarla durduğu milli kültür birliği oluşturma

konusunun önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Bu önemin gereği olarak, eğitimin milli kültür birliğini sağlamaya dönük olması konusunda hemen uygulamaya geçilmiş ve 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Adı geçen tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu şu maddelerden oluşmaktadır:

Madde. 1. Ülkedeki tüm bilim ve öğretim kurumları Maarif Vekâletine bağlanmıştır.

Madde. 2. Şer’iye ve Evkaf Vekâleti ya da özel vakıflarınca idare edilen tüm medrese ve mektepler Maarif Vekâletine bağlanmıştır.

Madde. 3. Şer’iye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekteplere ve medreselere ayrılan para, Maarif bütçesine geçirilecektir.

Madde. 4. Maarif Vekâleti yüksek din uzmanları yetiştirmek için Darülfünunda bir ilahiyat Fakültesi, imam ve hatip yetiştirmek için de ayrı mektepler açacaktır (Genç;1998:19).

Bir devletin genel eğitim ve kültür politikasında, milletin duygu ve düşünce bakımından birliğini sağlamak için, öğretim birliği, en doğru, en bilimsel, en çağdaş ve her yerde yararlılıkları görülmüş bir ilkedir. Bir milletin bireyleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim bir ülkede iki türlü insan yetiştirir. Bu ise, duygu ve

düşünce birliği ile dayanışma amaçlarını tamamen yok eder. İşte bu sebeplerle, çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu sayesinde eğitim kargaşasına son verilerek, eğitim ve öğretimin birleştirilmesi ve böylelikle Cumhuriyet rejiminin istediği insan tipinin aynı bakış açısıyla yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

4.2. VATANDAŞLIK EĞİTİMİ VE İLKÖĞRETİMİ YAYGINLAŞTIRMAK

İkinci temel hedef olan, vatandaşlık eğitimi ve ilköğretimin yaygınlaştırılması konusuyla ilgili olarak da, Atatürk, 1 Mart 1922 de TBMM'de yaptığı konuşmada; "Bizim takip edeceğimiz siyasetin temeli, evvelâ mevcut cehaleti ortadan kaldırmaktır. Ayrıntıya girmekten sakınarak, bu fikrîmi birkaç kelime ile açıklamak için diyebilirim ki, mutlaka bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıttak kadar coğrafî, tarihî, dinî ve ahlâki bilgiler vermek ve dört işlemleri öğretmek eğitim programımızın ilk hedefidir." demiştir.

Bu konuyla ilgili olarak da, hemen uygulamada önemli adımlar atılmış ve bu kapsamda, önce halkın daha kolay okuma - yazma öğrenebilmesi için, 1 Kasım 1928 tarihinde çıkarılan bir kanunla, Arap harfleri yerine Latin Alfabesi esasına dayanan Türk Alfabesi kabul edilerek, Harf İnkılabı yapılmıştır. Latin harflerinin

kabulü ile başlayan reform hareketi, bir şekil meselesi olarak değil, milli dilin gelişme hamlesi olarak algılanmalıdır.

Harf İnkılabının hemen arkasından yurt çapında büyük bir okuma - yazma seferberliği başlatılmış ve bütün yurttaki Halk Dershaneleri açılarak, Türkiye adeta bir dersane şekline getirilmiştir. Halk Dershaneleri, A ve B diye ikiye ayrılmış, A Dershanesine, hiç okuma ve yazma bilmeyenler devam etmiş, B Dershanesine ise A Dershanesini bitirmiş ve okuma - yazmayı öğrenmiş vatandaşlar devam etmişlerdir (Ergin;1997:2142).

Bu seferberlik, 11 Kasım 1928'de açılan Millet Mektepleri altında daha sağlam bir organizasyona dönüştürülmüş ve dünyada o zamana kadar ki, en geniş mecburi yaygın eğitim faaliyeti şeklini almıştır (YÖK;1989:53). 24 Kasım tarihi itibarıyla, Atatürk'ün Millet Mekteplerinin Başöğretmenliğini kabul etmesi de, bu konuda yapılan çalışmalara, Atatürk'ün ne kadar önem verdiğinin bir göstergesi ve bizzat kendisi tarafından yürütüldüğünün ispatıdır. Çünkü Atatürk bu konuya her şeyden çok önem vermiş ve bizzat çalışarak halka okuma - yazma öğretmiştir.

Millet Mekteplerinin yanında, 19 Şubat 1932'de açılan ve bütün il ve ilçelerde şubeleri bulunan Halkevleri ile köylerde açılan Halkodaları da, bu konuda, birer yetişkinler eğitim merkezi olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Halkevleri bünyelerinde; sanat, spor, eğlence etkinlikleri, görgü, sanat ve meslek kursları, yayınlar ve kitaplıklar bulunduruyorlardı. Bu kapsamda, her halkevinde dil-edebiyat-tarih, tiyatro, güzel sanatlar, spor, sosyal yardım, halk dershanesi, kütüphane ve yayın, köycülük, müzecilik ve sergi adlarını alan çalışma kolları kurulmuştu. Bu sayede özellikle gençler ve kadınlar arasında ilgi görmüş ve Cumhuriyetin ilkelerini gerçekleştirme yönünden önemli birer merkez haline gelmişlerdir.

Çalışmalar sonunda yurt çapında 447 Halkevi ve 4332 Halk Odası açılmıştır. Buralarda halka dönük çeşitli yayınlar yapılmıştır. Bu çerçevede, Ankara Halkevi, Ülkü adında bir dergi çıkarmış, öteki Halkevleri de; Uludağ, İnanç, Kaynak, Görüşler, Doğu ve Taşpınar gibi adlar taşıyan yüze yakın yayın yapmıştır. Her Halkevi ve Halk Odasının bir kütüphanesi olması zorunluydu. Bu sebeple, açılan toplam 4800 kütüphanede, yüz binlerce kitap ve yüzlerce dergi halkın hizmetine sunulmuştur.

Atatürk, Halkevlerini, sosyal ve kültürel bir devrim anlayışıyla, bütün yurttaşlara kucak açan kurumlar olarak değerlendirmiştir.

Halkevleri 8 Ağustos 1951 tarihinde çıkarılan bir kanunla kapatılmışlardır.

Vatandaşlık eğitimi ve ilköğretimi yaygınlaştırmak hedefine yönelik çalışmalar yapmak üzere, Atatürk'ün ölümünden sonra, 17 Nisan 1940 tarihinde de Köy Enstitüleri açılmış ve 27 Ocak 1954'te kapatılmalarına kadar bu amaçla faaliyetlerde bulunmuşlardır.

4.3. TÜRKİYE'NİN İHTİYAÇ DUYDUĞU EĞİTİLMİŞ İNSAN GÜCÜNÜ YETİŞTİRMEK

Atatürk, üçüncü temel hedef olan, eğitimin Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu eğitilmiş insan gücünü yetiştirmeye yönelik olması gerektiğine dair ise; milli eğitimin temel amacını - halkı eğitmek ve cehaleti ortadan kaldırmak olarak - açıkladığı yukarıdaki konuşmasının devamında, "...fakat sadece bununla yetinilmemeli, orta ve yüksek öğretime de önem verilmeli, ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücü yetiştirilmelidir." (Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanları;1946:5-6) demiştir. Bir başka konuşmasında da "Milletimizin gelişmesi ve layık olduğu medeniyet seviyesine ulaşması, tabii ki yüksek meslek erbabını yetiştirmek ve milli kültürümüzü yükseltmekle kabildir... Orta öğretimin gayesi memleketin muhtaç olduğu muhtelif hizmet ve sanat erbabını yetiştirmek ve yüksek öğretime namzet hazırlamaktır." (İzgi;1985:271) diyerek, eğitimin, öngörülen bu hedefin gerçekleştirilmesi

noktasında nasıl yapılması gerektiğine dair düşüncelerini ortaya koymuştur.

Diğer konularda olduğu gibi, bu konu ile ilgili olarak da, hemen harekete geçilmiş ve uygulamada, hem ortaöğretimde hem de yükseköğretimde bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda, ortaöğretimde burada zikredemeyeceğimiz açılan birçok okulun yanında, yükseköğretimde de, en başta 5 Kasım 1925 tarihinde ülkenin ihtiyacı olan hukukçuları yetiştirmek üzere Ankara Hukuk Mektebi açılmıştır. Öğretmen yetiştirme çalışmaları çerçevesinde, Cumhuriyetin kuruluşundan beri varolan İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunun yanında, 1925 yılında Konya'da Orta Öğretmen Okulu açılmıştır. Bu okul, 1927 – 1928 öğretim yılında Ankara'ya taşınarak, 1935 yılında Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsüne dönüştürülmüştür (Başaran;1994:111). Yine bu çalışmalar çerçevesinde 1 Nisan 1934'de İstanbul Üniversitesi, 14 Haziran 1935'de de Ankara'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi açılmıştır.

5. ATATÜRK'E GÖRE YENİ TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN İLKELERİ

Atatürk, hem yukarıda 3 madde olarak ortaya konulan eğitimin temel hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi, hem de bu hedeflere ulaştıracak eğitim politikalarını tespit etmek için çağdaş eğitimcilere 1924–34 yılları arasında altı adet rapor hazırlatmıştır.

Hazırlanan bu raporlar doğrultusunda da, millî eğitimimizin çağdaş ilkelerini ortaya koymuştur (Akkutay;2001:45).

Atatürk'e göre eğitimimizin ilkeleri şunlar olmalıdır:

1. Eğitim milli olmalıdır,
2. Eğitim bilimsel olmalıdır,
3. Eğitim laik olmalıdır,
4. Eğitim karma olmalıdır,
5. Eğitim uygulamalı olmalıdır

(Adem;2000:16).

5.1. EĞİTİM MİLLİ OLMALIDIR

Atatürk, eğitimin milli olması gerektiğine, daha Cumhuriyet kurulmadan önce karar vermişti. Çünkü O, yeni Türk eğitim modelinde geleneksel eğitim sisteminden, çağdaş bir eğitim sistemine geçilmesinin şart olduğuna inanmış ve çağdaş eğitimin de yabancı fikir ve etkilerden uzak ve bizim milli değerlerimize uygun olmasını istemiştir.(Karagözoğlu;1981:217)

O, “Bizim eğitim sistemimiz eskisinden farklı olacaktır. Milli olacaktır. Milli dehamız, ancak milli kültürümüz aracılığıyla geliştirilebilir.”(Kaya;1989:18) diyerek, bu konudaki görüşlerini açıkça ortaya koymuştur. Bu durumda, okulun eğitim ve öğretimde bir merkez olarak ele alınıp değerlendirilmesi ve çocuklarımızın buralarda verilecek Türklük şuuru içerisinde yetiştirilmeleri, eğitimimizin bu

niteliğinin gerçekleşebilmesi için hayati önem taşıyordu. Çünkü ancak okulun merkez alındığı bir ortamda ulusal değerlerimizi benimsemiş bireyler yetiştirmemiz mümkün olabilecektir. Bu ise, bir ulus- devlet olan Cumhuriyetin varlığı ve yaşaması için son derece önemlidir. Atatürk'e göre eğitimimizin milli olması, aynı zamanda bağımsızlığımızın tam olmasının da garantisi olacaktır. Bu konuyla ilgili olarak "Okul genç dimağlara, insanlığa hürmeti, millet ve memlekete muhabbeti, şerefi istiklali öğretir. İstiklal tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için takibi muvafık olan en salim yolu belletir." (İzgi;1985:272.) diyerek, okulun yeni eğitim sistemimizde üstleneceği rolü belirtmiştir. Çünkü O'na göre tam bağımsız olmak, yalnızca askeri, siyasal ve ekonomik alanlarda değil, aynı zamanda, eğitim ve kültür gibi her alanda tam bağımsız ve özgür olmak demektir. Her alanda özgür olmanın zihinlere kazanılabileceği tek yer ise okuldur.

Atatürk'e göre bir ulusun yükselmesi ve gerilemesi de eğitimin ulusal olup olmaması ile yakından ilgilidir. Ulusal olmayan eğitimimiz, yüzyıllardan beri süregelen yıkımımızın temel nedenidir. Çünkü sadece, ulusal olan eğitim, bir ülkenin insanlarını tüm iletişim yollarıyla birbirlerine, topraklarının fiziksel, kimyasal ve canlı bütün zenginliklerine, geçmişteki

köklerine ve geleceğin umutlarına bağlayan, böylelikle onları sağlıklı bir toplum düzeyine çıkaran bir güçtür. Ayrıca, eğitimin topluma yeniden can vermek, onu tazelemek gibi vazgeçilmez bir işlevi vardır. Ona bu işlevi tanımayan toplum, varolma çizgisinin altına düşer (Cumhuriyet Döneminde Eğitim;1983:261). Eğitimin bu işlevini etkin olarak yerine getirebilmesi ise, daha çok, onun ulusal olmasıyla mümkündür. Bu sebeple, hem eğitimin topluma can vermek ve tazelemek işlevini yerine getirebilmesi, hem de milletimizin var olma çizgisinin altına düşmemesi için, eğitimin ulusal olması önde gelen bir zorunluluktur.

Bu zorunluluğun gereği olarak, eğitime ulusal bir nitelik kazandırmak amacıyla uygulamada oldukça önemli adımlar atılmıştır. Öncelikle, Atatürk tarafından eğitimimizin milli olmasını sağlamak amacıyla gerekli alt yapıyı oluşturmak için çalışmalar yapacak olan bazı kurumlar; 15 Nisan 1931 tarihinde Türk Tarih Kurumu ve 12 Temmuz 1932 tarihinde de Türk Dil Kurumu kurulmuştur.

Atatürk için özellikle tarih ve dil alanında yapılacak çalışmalar büyük önem taşıyordu. Çünkü O; o gün için tarih ve dil alanındaki çalışmaları yeterli görmüyor ve geçmiş dönemlerde bu sahalarda yapılan uygulamaları eksik ve yanlış buluyordu. Örneğin, O'na göre mevcut tarih anlayışı ve öğretimi yanlıştı. Çünkü Türklerin tarihi

Osmanlı döneminde anlaşıldığı ve öğretildiği gibi, sadece Osmanlı tarihinden ibaret değildi. Osmanlı tarihi de, sadece bir hanedanın tarihi demek değildi. Ayrıca Selçuklu dönemi Türk tarihi de, Türklerin tarihinin oldukça parlak bir evresini oluşturuyordu. Hatta bazı Batılı yazarların kitaplarında yer aldığı veçhile, Türk tarihinin kökleri Orta Asya'ya kadar uzanıyordu. Hem bu konuların araştırılarak gerçeklerin ortaya çıkarılması, hem de Türk tarih öğretiminin, Osmanlı Tarihi, İslam Tarihi ve bir Genel Tarih öğretiminin dışına çıkılarak gerçekleştirilmesi gerekiyordu (İzgi;1987:258). Kuşkusuz bu işleri yapacak olan ise Türk Tarih Kurumu idi.

Atatürk'ün önemle üzerinde durduğu bu konularla ilgili araştırmalar yapmak için kurulmuş olan Türk Tarih Kurumu, gerçekleştireceği çalışmalarla, hiç şüphe yok ki, aynı zamanda eğitimin milli olması hususunda da çok önemli hizmetler yapmış olacaktı.

Atatürk dil alanında yapılacak yeni çalışmaların da, tıpkı tarih alanındakiler gibi, büyük faydalar sağlamaya muktedir olduğunu düşünüyordu. Hatta özellikle dilin, sadece eğitimin milli olması noktasında değil, aynı zamanda bütün alanlarda olduğu gibi, kültür alanında da bir millet için ne kadar önemli olduğunun bilincindeydi. Bu amaçla, kurduğu Türk Dil Kurumunun çalışmalarıyla eğitimin milli olması için alt yapıyı oluşturmaya katkıda

bulunacağını düşünürken, aynı zamanda, Türk milletini birleştirici bir rol oynayabileceğini de biliyordu.

Yine eğitimin milli olması gerektiğine dair çalışmaların devamı olarak, yukarıda belirtildiği gibi 1 Nisan 1934 tarihinde İstanbul Üniversitesi ve ona bağlı Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü ile 14 Haziran 1935 tarihinde de Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ve ona bağlı olarak Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü kurulmuştur.

Adı geçen kurumlar, özellikle Türk tarihi ve dili ile ilgili yaptıkları çalışmalarla, Türklüğe ait kültür, dil ve tarih alanında birçok yeni belge, bilgi ve değeri ortaya koymuş ve bunları milli eğitimimizin hizmetine sunarak, onun milli bir nitelik kazanması için gerekli altyapıyı oluşturmaya çalışmışlardır.

Ayrıca eğitimde farklı bir uygulama içinde olan Yabancı Okullarla ilgili olarak da, gerekli çalışmalar yapılmış ve daha Lozan Konferansı sırasında; yabancı okulların varlığı, Türk kanunlarına uygun davranmaları ve dini propaganda yapmamaları şartıyla kabul edilmiştir. Daha sonra bu konuda Tevhid-i Tedrisat Kanunu hükümlerinin yanında, 1935 yılında Yabancı Okullar Yönergesi de çıkarılarak,(İzgi;1998b:563) milli eğitimimizin dışında olan bu okullar da disipline edilmiş ve bir ölçüde sistemin içerisine alınmışlardır. Böylelikle

eğitimimizin milli olması yolunda önemli bir çalışma daha gerçekleştirilmiştir.

5.2. EĞİTİM BİLİMSEL OLMALIDIR

Atatürk'ün eğitimin bilimsel olması gerektiğine dair görüşlerini en bariz şekilde ortaya koyduğu açıklaması, 22 Eylül 1924 tarihinde Samsun'da öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmasıdır. O bu konuşmasında; "Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalalettir." (Atatürkçülük;1988:283) ve "Ben manevi miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım ilim ve akıldır."(Adem;2000:20) diyerek, bilimin insan ve toplum hayatı üzerindeki düşüncelerini açıklamıştır. Dolayısıyla böyle düşünen Atatürk'ün oluşturduğu yeni eğitim sisteminin bilimsel bir nitelikte olması tabiidir ve kaçınılmazdır.

Atatürk geliştirilecek eğitim modelinde bilim ve tekniğin önemli bir rolü olduğunu belirtmiş ve milletimizin siyasi ve toplumsal hayatı ile zihinsel eğitiminde rehberimizin bilim ve teknik olduğunu vurgulayarak, eğitimimizin bu ilke çerçevesinde planlanmasını istemiştir (Karagözoğlu;1981:218). Hatta O, bu anlayışın eseri olarak, yukarıda da vurgulandığı gibi Cumhuriyeti, "Hayatta en

hakiki mürşit ilimdir." ilkesi üzerine oturtmuş ve Cumhuriyet, bilimsel düşünce üzerinde yükselmiştir.

Bunun en güzel açıklaması niteliğindeki Atatürk'ün şu sözleri, bilimin yeni Cumhuriyet için ne kadar önemli olduğunu bir defa daha ortaya koymaktadır. O; "Hanımlar, Beyler; Memleketimizin en mamur, en latif, en güzel yerlerini üç buçuk sene kirlı ayaklarıyla çiğneyen düşmanı mağlup eden zaferin sırrı nerededir, bilir misiniz? Orduların sevk ve idaresinde ilim ve fen düsturlarını rehber ittihaz etmektedir. Milletimizi yetiştirmek için asıl olan mekteplerimizin, darülfünunlarımızın teessüsünde aynı mesleği takip edeceğiz. Evet, milletimizin siyasi, içtimai hayatında, milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır. Mektep sayesinde, mektebin vereceği ilim ve fen sayesinde ki, Türk milleti, Türk sanatı, iktisadiyatı, Türk şiir ve edebiyatı, bütün bedayiiyle inkişaf eder."(İzgi;1985:272), diyerek, milletimiz, medeniyetimiz ve dolayısıyla Cumhuriyetimiz için, her alanda ilim ve fennin zaruretine işaret etmiştir.

Atatürk'ün eğitimdeki bilimsellik ilkesi, eğitim ve öğretimin amaç, içerik ve araçları yönünden bilimin en son verilerine göre düzenlenmesi anlamını taşımakta ve bunu gerekli kılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak O, yine Samsun'daki konuşmasının devamında "...Bin, iki bin, binlerce sene evvelki ilim ve fen lisanının çizdiği

düsturları, şu kadar bir sene sonra bugün aynen tatbiki kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir.”(İzgi;1985:274), diyerek, eğitim ve toplum hayatımızın yeniden şekillendirilmesinde düsturumuzun, çağdaş ilimin olması lazım geldiği hususunu vurgulamıştır. Bu ise, yeni Cumhuriyetin istenilen niteliklerle donanmış nesillerini yetiştirebilmek için vazgeçilmez durumdadır.

Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak için tek yolun bilim ve teknoloji olduğunu her fırsatta vurgulayan Atatürk, bu kapsamda, 29 Ekim 1933'te, Onuncu Yıl Nutkunda: "Milli kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Bunun için, bizce zaman ölçüsü geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket kavramına göre düşünülmelidir. Geçen zamana oranla, daha çok çalışacağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. Bunda da başarılı olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tutuğu meşale, müspet ilimdir." demiştir.

Atatürkçü eğitim sisteminde bilim ve teknikle donatılmış eğitimciler ve öğretmenler, toplumun her kesiminde ve okullarda insan yetiştirmek için büyük görevler üstlenmişlerdir (Aslan;1989:64). Çünkü Atatürk için çağın gerisinde kalmış ülkeyi kalkındırmak ve onu çağdaş ülkeler

arasında layık olduğu yere getirmek için başvurulacak tek yol bilim ve teknoloji idi. (Güneş;2003:10) Dolayısıyla, bu amaca ulaşmak için bilim ve teknikle donatılmış insanları yetiştirmek oldukça önemliydi. Bu ise, ancak eğitimin bilimsel bir niteliğe sahip olmasıyla mümkün olabilirdi.

5.3. EĞİTİM LAİK OLMALIDIR

Klasik anlamda laiklik, ilk olarak sivil toplumun dini toplum karşısında bağımsızlığını, ikinci olarak da manevi alanda yalnızlığını gerektirir. Böylece bireyler özgür olurlar ve inançları ya da inançsızlıkları yalnızca kendilerini ilgilendirir(Adem; 2000:21).

Laik eğitim; din etkisinden kurtulmuş olan, bireylerin dinsel inançlarına herhangi bir biçimde karışmayan ve öğretim kurumlarındaki çalışmalar ile din işlerini birbirinden ayrı tutan eğitimidir(Oğuzkan;2003:102). Bu noktada eğitimin laik olmasından, eğitimin dini kuralların anlayış ve bakış açılarından ayrı ve farklı olarak, kapılarını bilimsel düşünceye açacak şekilde yapılmış bir eğitim sistemi anlaşılır.

Laik eğitimden, her şeyden önce bağımsız olmayan, özgür düşünceli, çağa uymada zorlanmayan bireyler yetiştirmek kastedilmektedir(Güneş;2003:10). Laik eğitim ya da eğitimin laikleştirilmesi; medrese-mektedir ikilemine bir çözüm olarak

düşünülmüştür. Bu anlamda laik eğitim ulusal birliğin de çimentosudur.

Eğitimin laik olmasıyla ilgili en önemli çalışmalarından birisi, kuşkusuz Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkarılmış olmasıdır. Çünkü bu sayede bütün medrese ya da çeşitli mahalle mektepleri şeklinde öğretim yapan dini okullar, bizzat Milli Eğitim Bakanlığının idare ve kontrolü altına girmişlerdir. Böylelikle müfredatları Bakanlık tarafından belirlendiği için, çağdaş eğitim anlayışına göre yeniden yapılandırılmaları mümkün olmuştur.

Ayrıca, bizzat Atatürk'ün laiklik ilkesinin kendisi, her konuda olduğu gibi eğitimin laik olması konusunda da, en önemli etken ve güvenceyi oluşturmuştur. Bu sayede Türkiye'de eğitim, her türlü dini kural ve dogmalardan uzak akıl ve bilimin ışığında laik bir anlayışla yapılanmıştır.

5.4. EĞİTİM KARMA OLMALIDIR

Osmanlı döneminde kız ve erkek okullarının ayrı olması, kadın nüfusun aleyhinde eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olmuştu(Adem;2000:24). Eğitim sisteminde, iki cins arasındaki bu ayrılık ve eşitsizlik, Atatürk başta olmak üzere, Cumhuriyet Türkiye'sinin devrimci kadroları tarafından başlangıçtan itibaren ilke olarak reddedilmiştir(İnan;1983:291).

Sağlıklı bir toplum, dengeli ve tutarlı bir aile yapısını gerektirir. Toplumların sosyal yapılarının sağlamlığının,

kadınlarının iyi eğitilmişliği ile paralel olduğunu gözlemleyen Atatürk, Türk toplumu için, aynı düşünceleri gerçekleştirmek üzere bütün yurt gezilerinde ve Meclis konuşmalarında kadınların eğitimi konusunu dile getirmiştir. Bu sorunun bir an önce çözümlenmesi gerektiğini düşünen Atatürk, en büyük özelliklerinden birisi olan, yeri ve zamanı geldiğinde harekete geçmek ve doğru netice almak düsturunu bu konuda da sergilemiştir.

1924 yılında, Tekirdağ'da kız lisesi bulunmaması sebebiyle, kızların erkek lisesine kaydolmak istemeleri, Türk eğitiminde, kızlarla erkeklerin beraber okumaları, yani karma eğitim konusunu gündeme getirmiştir. O zaman için böyle bir uygulamanın olmaması nedeniyle Tekirdağ Erkek Lisesi Müdürü, bu problemi nasıl çözeceğini Bakanlığa sormuş ve böylece Türkiye'de karma eğitime geçme süreci de başlamıştır.

Zaten her fırsatta kızların da erkekler kadar okuması gerektiğini vurgulayan Atatürk, bu olay üzerine, beklenen anın geldiğini düşünerek hemen harekete geçmiştir. Bu çerçevede, ilk etapta 1924 yılı Ağustosunda, ilkokul eğitiminin karma olması gerektiği, kızların erkek okullarına, erkeklerin de kız okullarına kayıt yaptırabilecekleri kararlaştırılmıştır.

17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen Medeni Kanunla, kadınlara erkeklerle eşit

haklar tanınmasına rağmen, ilkokul hariç, hala kız ve erkek öğrenciler ayrı okullarda eğitim görüyorlardı. Bu durum, adı geçen kanunun ortaya koyduğu kadın erkek eşitliği anlayışına da ters düşüyordu. Bu sebeple, sözü edilen konuda yeni çalışmalar yapılması ve bu olumsuz durumun düzeltilmesi gerekiyordu.

Bu gerekliliği kaçınılmaz kılan hususlardan birisi de elimizde cinsiyet itibarı ile ilk istatistikî bilgilerin bulunduğu 1927-1928 öğretim yılına dair veriler idi. O tarihli verilere göre, ilkokul öğrenimi gören öğrencilerin sadece %29'u kız öğrenci idi. Aynı yıl bu oran, ortaokullarda %18,9, liselerde ise, %28 dir.

Bu eşitsizliği en alt düzeye düşürmek için, 1927 yılında MEB Orta Öğretim Dairesi karma eğitimi hedefleyen bir plan hazırladı. Talim ve Terbiye Dairesince incelenen ve ortaokullarda karma eğitimin denenmesini öngören bu planın, Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati tarafından da onaylanmasıyla, o yıl varolan 70 ortaokulda karma eğitime geçilmiştir.

Ortaokullardaki uygulamadan olumlu sonuçlar alınması üzerine, 1928-1929 öğretim yılında da tüm liselerde karma eğitime başlanmıştır(Adem;2000:26).

5.5. EĞİTİM UYGULAMALI OLMALIDIR

Atatürk, uygulamalı eğitimi, eğitim sisteminin temeli olarak görmüştür. Çünkü

O, yukarıda yeni eğitim sistemimizin nasıl bir amaca yönelik olarak yapılandırılması gerektiğine dair görüşlerinden bahsederken de ifade ettiğimiz gibi, eğitimin işe yarar üretici ve hayatta başarılı olacak nesiller yetiştirmesini istiyordu. O'na göre, "Bir yandan bilgisizliği ortadan kaldırmaya uğraşırken, bir yandan da memleket evladını toplumsal ve ekonomik hayatta aktif şekilde etkili ve verimli kılabilmek için zorunlu olan ilk bilgileri uygulamalı bir biçimde vermek metodu eğitimimizin temelini oluşturmalıydı (Fidan, Erden; 1997:124).

Atatürk, Mahalle Mekteplerinde ve Medreselerde çok yaygın olan ezberci eğitimin bireye ve topluma hiçbir yararı olmadığı düşünüyordu. Bu nedenle, 1 Mart 1923 tarihinde TBMM'de yaptığı konuşmada: "Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için bir süs, tahakküm aracı veya medeni bir zevkten ziyade, yaşamda başarılı olmayı sağlayan pratik ve kullanışlı bir araç haline getirmektir. Bir yandan yaygın olan cehaleti ortadan kaldırırken, öte yandan toplum hayatında yapıcı, etkili ve verimli insanlar yetiştirmek gerekir. Bu da ilk ve orta öğretimin, uygulamalı öğrenme ilkesine dayanması ile gerçekleştirilebilir"(Adem;2000:27) diyordu.

Atatürk, uygulamalı eğitimin hedeflerini, niçin gerekli olduğunu ve hangi

eğitim kademesinden itibaren başlaması gerektiğini de şu sözleriyle ifade etmiştir: “Toplumsal hayatta bizzat faal ve faydalı, verimli elemanlar yetiştirmek lazımdır. Bu da, ilk ve ortaöğretimin uygulamalı bir şekilde olmasıyla mümkün olur. Ancak bu sayede, toplumlar iş adamlarına, sanatkârlarına sahip olur. Elbette milli dehamızı geliştirmek, hislerimizi layık olduğu dereceye çıkarmak için, yüksek meslek sahipleri de yetiştirmeliyiz”. Bunlar ise hiç kuşku yok ki, Atatürk’ün de ifade ettiği gibi, en iyi şekilde sadece uygulamalı eğitim ile gerçekleştirilebilirdi.

İşte bu sebeptendir ki, eğitimin uygulamalı olması noktasında Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren birçok çalışmalar gerçekleştirilmiş ve bu kapsamda özellikle, değişik yerlerde, çeşitli seviyelerde pek çok meslek okulları açılmıştır. Bu okulların yanında, özellikle meslek okullarına öğretmen yetiştirmek için, Ankara’da açılan Erkek Teknik Öğretmen Okulu ile Kız Meslek Öğretmen Okulu, gerek bizzat uygulamalı eğitim yapmaları ve gerekse aynı zamanda uygulamalı eğitimin sigortaları durumunda olmaları sebebiyle önemlidirler. Yine Cumhuriyetin ilk yıllarında açılan Halkevleri ve daha sonraki dönemde kurulan Köy Enstitüleri de çeşitli uygulamalı kurslar ve derslerin verildiği okullar olmuşlardır.

6. SONUÇ

Atatürk, daha Kurtuluş Savaşı yıllarında eğitim ile ilgili çalışmaları başlatarak, bir yerde bu alanda yapılacak işlerin de, en az askeri alandakiler kadar önemli ve öncelikli olduğunu göstermiştir. Hatta savaştan sonra, askeri zaferlerin eğitim alanında kazanılacak zaferlere zemin hazırladığını da söyleyerek, eğitime daha büyük önem atfetmiştir.

İşte Atatürk’ün bu konuya verdiği önem ve önceliğin bir gereği olarak, Cumhuriyet dönemi Türk Eğitim Sistemi, Cumhuriyete yakışır çağdaş bir anlayışla, milli, bilimsel, laik, karma ve uygulamalı olacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu eğitim anlayışı, başta Cumhuriyetin istediği nesilleri yetiştirmek hedefi olmak üzere (onu koruyup kollayacak bilince sahip nesiller), Atatürk’ün Türk milletine gösterdiği birçok hedefi ve bu kapsamda, çağdaş uygarlığı yakalama hedefini gerçekleştirebilecek bilgi, birikim ve olgunluğa sahip bir bakış açısıyla oluşturulmuştur.

Bu noktada, ortaya konulan ilkeler akıl ve bilimin doğruları temelinde her zaman geçerliliğini koruyacak olan evrensel ilkelere aittir. Bu ilkeler Atatürk’ün eğitim konusundaki bilgi ve geniş ufğunun bir eseri olarak değerlendirilmelidir. Bu ufuk ki, bugün dahi zaman zaman problemlerimize çözüm olabilecek bir yapıya ve zor anlarımızda bize ışık tutabilecek geniş bir perspektife sahiptir.

7. KAYNAKLAR

- Adem, M. (2000). Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız. İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Akkutay, Ü. (2001). Cumhuriyet Dönemi'nde İzlenen Eğitim Politikaları, Gelişmeler, Sorunlar, Öneriler, 2000 Yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu. Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları
- Akyüz, Y. (1992). Atatürkçü Düşünce. Atatürk ve Eğitim. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Ankara.: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Akyüz, Y.(1999). Türk Eğitim Tarihi : (Başlangıçtan 1999'a). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aslan, E. (1989). Atatürkçü Düşünce Sisteminde Türk Eğitimi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Atatürk ve Atatürkçülüğe İlişkin Makaleler. (2001). Genelkurmay Başkanlığı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Atatürkçülük. (1988). (Birinci Kitap). Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, İstanbul.: MEB Basımevi.
- Başaran, İ.E.(1994). Türkiye Eğitim Sistemi. Ankara
- Başgöz, İ. (1995). Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk. Ankara.: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Başbakanlık Basımevi.
- Budak, Ş. (2003). Atatürk'ün Eğitim Felsefesi ve Geliştirdiği Eğitim Sisteminin Değiştirilmesi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı.160.
- Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri 1, (1946). Ankara: MEB Basımevi.
- Cumhuriyet Döneminde Eğitim.(1983). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları; İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Çaycı, A. (2002). Gazi Mustafa Kemal Atatürk Millî Bağımsızlık Ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eseri). Ankara.
- Ergin, O.(1977). Türk Maarif Tarihi. İstanbul: Eser Matbaası, Cilt-5
- Fidan N.; ERDEN, M.(1997). Eğitime Giriş. Ankara.: Alkım Yayınevi.
- Ç. R.(1998). Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Güler A.; AKGÜL, S.(1999). Atatürk ve Eğitim. Ankara: Kara Harb Okulu Basımevi.

- Güneş, M; GÜNEŞ, H.(2003). Türkiye’de Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum
Ankara: Anı Yayıncılık.
- İnan, M, R. (1983). Cumhuriyet Döneminde İstanbul: Eğitim. Milli Eğitim Basımevi.
- İzgi, Ö.(1984 – 1985) Atatürk’ün Eğitim ve Üniversitelere Bakış Açısı. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1- 2.
- İzgi, Ö.(1987). Atatürk’ün Tarih İlmi Hakkındaki Düşünceleri, I. Uluslar arası Atatürk Sempozyumu Bildiriler, 21 – 23 Eylül, Ankara.
- İzgi, Ö.(1998a). Atatürk’ün Eğitim Politikaları ve Yabancı Okullar Sorunu, Üçüncü Atatürk Sempozyumu 3-6 Ekim 1995 Gazi Mağusa KKTC, Cilt I, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları,
- İzgi, Ö.(1998b). Atatürk ve Milli Birlik, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.4, Sayı 12.
- Karagözoğlu, G.(1981). Atatürk Devriminin Yerleşmesinde ve Gerçekleşmesinde Eğitimin Rolü ve Yeri, Ankara:Atatürk ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Kaya, Y. K.(1989). İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış, Ankara: Bilim Yayınları.
- Oğuzkan, F.(1981). Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- Taş, N. F.(2003). Türk Milli Eğitiminin Yenileşmesi ve Öncelikleri, Milli Eğitim Dergisi, Sayı.59.
- YÖK(1989). Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi I/1, Ankara: YÖK Yayınları.